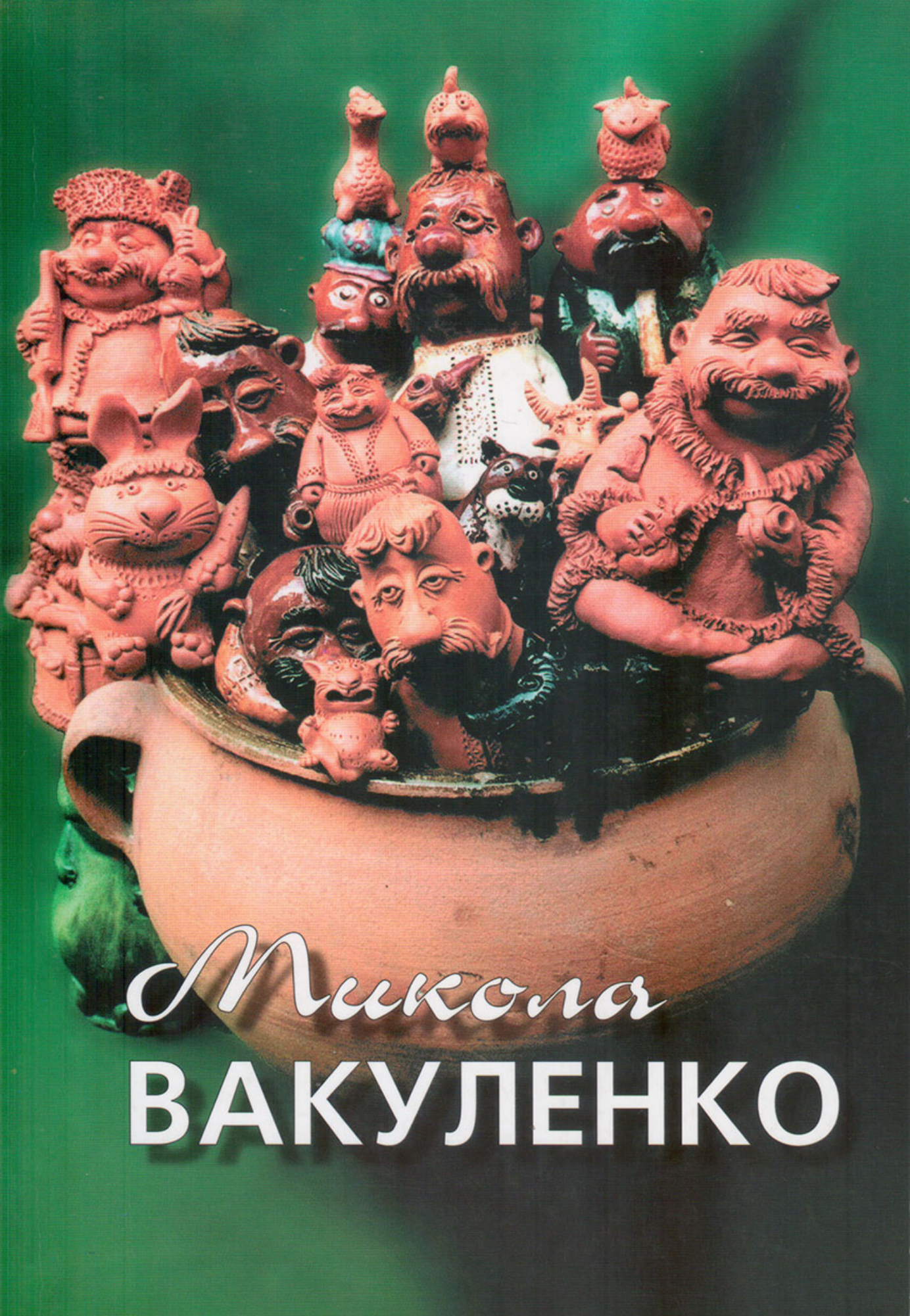
Микола
ВАКУЛЕНКО

Микола Вакуленко.
Монументальна скульптура «Хто ми є?».
Твір II Всеукраїнського симпозіуму монументальної керамічної скульптури в Опішному «Поезія гончарства на майданах і в парках України».
Глина, шамот, ліплення, теракота, 120×70 см. Опішне, 1998.
Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному. Центр досліджень українського гончарства.
Фото Юрка Пошивайла

Присвячується світлій пам'яті
батьків моїх — Катерині Іванівні
та Миколі Сирамоновичу Вакуленкам,
котрі чесно прожили свій вік
і в лихі часи зуміли поставити
на ноги дітей своїх

Микола Вакуленко.

© Фото Альгімантаса Масенаса, 2000

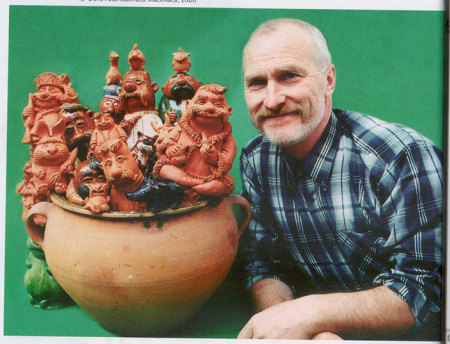

Микола Вакуленко з прапрадідовою макітрою

Є такий старовинний звичай:
Батько на Свят-вечір сідає за стіл,
заставляється макітрою пирогів, та й питає:
– Діти, діти, чи бачите ви мене?
– Ні, не бачимо, тату!
– То дай, Боже, щоб і на той рік не бачили!

Микола Вакуленко

Альбом

«Українське Народознавство»
Видавництво
Національного музею-заповідника
українського гончарства в Опішному

Опішне — 2002 — Україна

ББК 85.125 (4 Укр) я 6
В 12

МИКОЛА ВАКУЛЕНКО: Альбом. — Опішне: Українське Народознавство, 2002. — 72 с.; іл.

В альбомі представлена творчість відомого українського кераміста, Заслуженого майстр народної творчості України Миколи Вакуленка (нар. 1948 року). Оригінальні теракотові твор мистця відтворюють образи українського фольклору, міфології, літературних творів. Во неодноразово експонувалися на всеукраїнських і міжнародних художніх виставках, увійшли д експозицій провідних вітчизняних та деяких зарубіжних музеїв.

Для керамологів, мистецтвознавців, краєзнавців, усіх, хто цікавиться сучасною культуро і мистецтвом України.

Художнє видання

Відповідальний редактор
доктор історичних наук
Олесь Пошивайло

Автор вступної статті,
кандидат філологічних наук
Світлана Кочерга

Літературний редактор
і коректор
Олесь Пошивайло

Художній редактор,
дизайн та макет
Юрко Пошивайло

Директор випуску
Вікторія Спільник

Альбом друкується за кошти автора

Автор висловлює щиру вдячність Наталі Артюх
за систематизацію матеріалів, монтаж ілюстрацій
і перший макет альбому

P.S.
До всіх репродукованих у альбомі творів:
Глина, ліплення, ритування, лощення, теракота; висота — від 15 до 25 см. Ялта. 1990-ті роки. Автор фото — Альгімантас Масенас

© Микола Вакуленко, 2002
© Світлана Кочерга, вступна стаття, 2002
© Юрко Пошивайло, макет, 2002
© «Українське Народознавство», 2002

ISBN 966-7322-07-6

Права видавництва Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному «Українське Народознавство» поширюються на всі країни. Перевидання, репродукції, відтворення, виконання за допомогою розмножувальної, аудіовізуальної техніки чи будь-якими іншими засобами, а також приватні копії можуть бути виконані лише з дозволу Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному

Зміст

Дивотворець 6

Вік живи — вік учись 10
• Приказки і прислів'я 12

Здається, то було учора... 33
• Літературні персонажі 34

Тіні забутих предків 39
• Міфологічні персонажі 41

Бабусина хата (замість післямови автора) 61

Довідкові матеріали із життєпису Миколи Вакуленка 65
I. Творчі відзнаки 65
II. Музеї, в яких зберігаються твори мистця 66
III. Коротка бібліографія статей та репродукцій творів .. 66

Інформація Національного музею-заповідника українського гончарства в Опішному 67

Ой було ж то, було, добре пам'ятаю!

— Скажіть, Петре Калістовичу, це Ви таку велику макітру зробили?
— Ні, це це мого діда — Ониська Чижевського — робота.
— То, виходить, мого прапрадіда? Скільки ж їй років?
— А от дивись: мені сімдесят шість, а вона вже була...
— Продайте її мені!..
— Та так бери, без грошей! Євгенько (до жінки), принеси-но в що глину з макітри пересипати...

(Фрагмент розмови Миколи Вакуленка з братом своєї бабусі — Петром Гурським; с.Крива Таращанського району, 1990 рік)

ДИВОТВОРЕЦЬ

Ми, з глини створені… А хто створив нас?
Хто дав нам душу і святий вогонь?

Леся Українка

Заслужений майстер народної творчості України Микола Вакуленко нині отримав визнання побратимів по ремеслу, а його роботи — всенародну любов. Якщо ви навіть не цікавитеся керамікою то, напевно, на ялтинській набережній, Андріївському узвозі в Києві або на ярмарках народної творчості бачили його витвори — дотепних, із самобутнім характером, козаків і гречкосіїв, бабусь і молодичок, котів і собак. Хочеш — не хочеш, а мимоволі зупинишся, замилуєшся і неодмінно усміхнешся. Образи Вакуленківської фантазії підхопили майстри в усіх кінцях України, і вже тепер мистецтвознавці можуть говорити про школу Вакуленка.

Миколі Вакуленку, любонь, на роду було написано знайти свою дорогу до гончарства. Працюри Миколи готували глину, ліпили з неї різні дива і віддавали в обійми горнового полум'я. Така і його доля, а долю не об'їдеш, не обійдеш… Як писав Тарас Шевченко, «той мурує, той руйнує…»

У грудні 1948 року в містечку Алупці, у Криму, народився хлопчик. З іменем довго не мудрували, оскільки немовля побачило світ напередодні свята Миколая, вельми шанованого українцями. Та й батько хлопчика теж звався Миколою. Отож невдовзі зробив свої перші кроки по кримській землі маленький Микола Вакуленко. А через декілька років він уже бігав у товаристві своїх ровесників, гойдався на синіх морських хвилях, пірнав, смажився на сонці, дерся стрімкими гірськими скелями ближче до неба. Хлоп'ям їздив Микола щоліта до своєї бабусі, що жила понад Россю, у місті Рокитному. Та лише коли прийшла пора зацікавленості долями своїх предків, відкрилися перед ним таємниці родоводу і стало очевидно: його любов до глини — не випадкова. Це гончарське коріння далося взнаки через десятиріччя.

Мати Миколи була родом із села Крива Таращанського району на Київщині. Замість лискучого чорнозему село було обдароване шарами придатної для ліплення глини, котру знаходили в ярах поміж горбами. Природа немовби прирекла цю місцевість стати гончарським осередком. Зі спогадів матері відомо, що всі четверо дітей її прадіда Онисима Чижевського були пов'язані з глиною. Робили глечики, тикви, горщики-двійнята, продавали їх на базарах і ярмарках. Важке ремесло не завжди давало вдосталь хліба, але за роботою знаходилося місце і пісні, і казці, і дотепному жарту.

Родовід, з боку батька, також вказує на близьке знайомство з гончарством. Прапрадід Миколи — на ймення Яків — ще в середині XIX століття був привезений у містечко Рокитне графом Браницьким для виготовлення кахель у його майстернях. Ймовірно, він був знаним фахівцем — прізвисько «Кахельники» передалося й дітям Якова Вакуленка. То ж не дивно, що через багато літ Микола Вакуленко відчув свій генетичний зв'язок з предками-гончарями і переконався, що робота з глиною — це і є його «сродна праця», яку радив невтомно шукати мудрець Григорій Сковорода. Ось чому й досі досвідчений майстер щоразу, коли копає глину, відчуває солодкий щем передчуття казкового перевтілення. «Мені здається, — розповідає Микола Вакуленко, — що торкаєшся якоїсь таємниці, коли серед лісу оббираєш глину з коріння вивернутої вітром сосни, або довбаєш її у велетенському кар'єрі цегельного заводу. Здається, варто замісити її, підготувати до роботи — і одразу ж станеться диво: оживуть спресовані в цій масі століття, з'явиться на світ якийсь незвичайний виріб». І передчуття не обманює. Хоча задум, здійснений власними руками шляхом кропіткої праці, для автора перестає бути таїною: вона залишається в пластиці випеченої глини, щоб дивувати глядачів.

Не зразу зумів розгадати своє покликання Микола. Після закінчення школи став студентом Київського політехнічного інституту. Граніт науки гриз наполегливо й сумлінно, та більші успіхи, мабуть, мав у спорті — захищав честь інституту у збірній команді з регбі. Студентським рокам завдячує передусім… екскурсію, яка стала переломною віхою в його житті. У 1970 році йому пощастило побувати у литовському місті Каунасі й відвідати знаменитий Музей чортів. Враження було незвичайне. Багатий світ народної фантазії захопив, і водночас викликав непереборне бажання спробувати відтворити образи, що роїлися у власній уяві. Каунаська експозиція пробудила творчі сили юнака, які тихо дрімали десь на самому споді його душі. Вона ж спонукала його випробувати себе в різьбленні по дереву, хоча раніше ніхто не вгадав у його школярських забавах таланту і Микола не отримав спеціальної художньої освіти. За натурою своєю Вакуленко, безперечно, належить до «саморобних» людей, котрі прагнуть не просто засвоїти якесь знання чи вміння (скориставшись уже відомими і визнаними істинами), а віднайти їх самотужки, не шкодуючи часу на експерименти і обов'язкові для експериментів

помилки. Однак такий шлях — шлях самотнього діалогу з Культурою — має свої переваги. Він напрочуд плідний для розвитку особистості, оскільки формує школу думки, а відтак — творця, здатного йти попереду і прокладати дорогу для інших.

Дебют Миколи Вакуленка виявився досить вдалим. Уже в 1973 році його роботи були представлені на міській виставці в Ялті. Тим часом хлопець закінчив інститут, відслужив у війську і знову повернувся в рідне місто. Здавалось, все складалось, як у людей. Працював у готелі «Інтурист», одружився, став батьком двох доньок. Проте вирва творчості все більше всмоктувала в себе час, помисли і бажання Миколи Вакуленка. Напружено тривали пошуки власного способу самовтілення. Дедалі більше вабила до себе глина, принади якої пояснювал швидкістю втілення ідей, що народжувалися в його голові. Пізніше почав усвідо млювати, що свій вибір не завжди можна пояснити прагматичними категоріями. Справжній поклик глини спочатку нагадував про себе знаками, які майже стер лися з пам'яті. Знайдені биті черепки на городі в Ліваді наче самі просилися до рук... Для Криму, з його багатошаровою культурою, це не було рідкістю. І досі люди знаходять тут решітки різноманітного посуду, фрагменти глиняних фігурок домашніх тварин минулих часів. Особливе враження на Миколу справило, коли він побачив залишки середньовічної гончарної печі та цілі «поклади» битих виробів, що відкри лися під час прокладання дороги Ялта-Севастополь у 1960-х роках.

Інтуїція підказувала художнику безкрайній горизонт перспектив, і він пішов за нею рішуче і вперто. Жадоба пізнання за короткий час дозволила Вакуленку закінчити свої «університети». Використовував найменші шанси, щоб знайти відповіді на численні запитання, які поставали перед ним. Так, консультант том при створенні першої печі був знайомий, котрий тільки якийсь час працював електриком на цегельному заводі. Проте піч вдалася, і незабаром у ній загорівся той самий «святий вогонь».

У 1980 році Микола Вакуленко перейшов на роботу до Художнього фонду (за домовленістю), іншими словами — став вільним художником. Віри у свої сили додало звання майстра народної творчості, яке він отримав у тому ж таки році. Працював невтомно, натхненно, і не змусило себе чекати визнання. 1988 рік приніс ще одну винагороду — звання Заслуженого майстра народної творчості України. Жартома, але не без гордості, він згадує, що отримав посвідчення під номером 99, отож увійшов у першу сотню народних майстрів.

Важко перерахувати всі виставки, організовані мистцями і Спілкою художників України, в яких брав участь Микола Вакуленко. Тільки персональних виставок у нього було двадцять п'ять. Доробок майстра експонувався не лише в Україні. Його самобутність гідно оцінили в Німеччині, Болгарії, Росії. Сам Вакуленко етапними для себе вважає три виставки: 1984 року — у Каунаському музеї чортів, 1990 року — у Сімферопольському художньому музеї («Виставка персонажів українського фольклору»), 1993 року — у Львові, де у складі групи «Массандрівський парк» показав добірку «33 прислів'я». Перша з цих виставок стала твердженням юнацької мрії Миколи Вакуленка і довела, що його вироби — справжні витвори мистецтва, здатні говорити своєю мовою до представників різних національностей. Про це переконливо свідчить запис у книзі відгуків, зроблений директором Каунаського державного музею імені Микалоюса Чюрльоніса Пятрасом Стаускасом: «Вашу виставку, Николай, посетило более 75.000 зрителей. Это цифра, говорящая без объяснений».

Врешті, пояснити феномен Вакуленка не так просто навіть кваліфікованим мистецтвознавцям. Хоча кожен шанувальник таланту майстра має свої аргументи, та водночас існує багато загадок, відповіді на які, напевно, шукає і сам автор. У поетичному дружньому шаржі на Миколу Вакуленка майстриня вишивки Богдана Шевчук написала:

Либонь, ліпити вчився він у Бога,
Адже Адама з глини Бог зліпив.
Відтак мистецьку зоряну дорогу
Йому з небес Микола освятив.
А, може, він із Гоголем спізнався,
Що звичаї вкраїнські оспівав —
Чому ж тоді Вакулою назвався,
І де він тих рогатих назбирав?
Хтозна, від Бога чи від чорта
Такий талант під сонцем Ялти зріс...
Ти ба! Вже й майстренят когорту
Він наплодив, хай йому біс!

А ті майстренята, що зовсім недавно в Ялтинському дитячому гуртку кераміки палаючими очима стежили за кожним рухом вправних рук Миколи Вакуленка, непомітно мужніють і вже самі шукають власну стежку в таємниці ремесла. Набувають характерних рис глиняні добродушні козаки Бориса Косматча, вироби Володимира Проворова, Дениса Горєва, Миколи Алпєєва та інших. А сам Микола Вакуленко продовжує вражати нас уже новими образами, новими пошуками. Бо таке призначення справжнього таланту — завжди бути дивотворцем.

ВІК ЖИВИ — ВІК УЧИСЬ

Умілі руки часто називають золотими. Проте мистецтво — це не лише руки. Майстерність мертва без людської душі. Мистцями стають ті умільці, душа котрих завжди прагне у височінь піднебесся, а живиться водами чистих джерел. Коріння вакуленківських образів — творчість українського народу, його невичерпна фантазія, іскристий гумор і сивочола мудрість. Та варто задуматися, чи знаємо ми свій народ? Не маси, не населення, а саме народ? Далеко не кожному дано усвідомити себе маленькою часткою цього народу, листочком розлогого дерева, крона якого наспівує свої мелодії єдиною, неповторною в світі мовою.

Українець з діда-прадіда, Микола Вакуленко свою національність сприймав суперечливо. Його батьки, переїхавши до Криму, перейшли на російську мову. Батько лише встиг написати одну заяву на роботу по-українськи, як йому дали зрозуміти, чим пахнуть такі дії за лаштунками радянського інтернаціоналізму. А тут ще брат репресований... То ж змушений був принишкнути й розмовляти з найменшим сином нерідною мовою, готуючи його до життя у «неподільній». Тільки коли Крим увійшов до складу України, маленькому Миколці сказали: «Тепер ти будеш українцем». А він... розплакався, бо здавалося, що всі навколо були росіянами.

То ж сталося так, що українську мову Микола Вакуленко розпочав вивчати у Києві. Тоді ж, замолоду, він засвоїв народну мудрість: «Вік живи — вік учись». І допитливість винагородила юнака відкриттям справжнього скарбу — глибинам української народної поетичної творчості. Казковий світ фольклору і етнографії владно захопив його, щоб уже ніколи не відпускати. Прочитане збагачував почуттям, почуте — прочитаним. І над усім цим владарювала уява, котра ворожила, чаклувала, перевтілюючись чи в музу, чи у відьму. А майстрові лишалося ті уявні образи, що росли, мов квашня з макітри, втілювати в глину.

Його опецькуваті створіння, які фахівці називають «зооморфними і антропоморфними», без сумніву, сприймаються персонажами українського фольклору. І не завжди сам автор може чітко визначити, чи приказки і прислів'я ставали поштовхом до творчості, чи пізніше дотепні назви просились у вигляді прислів'їв та приказок, щоб дозволити глибше сягнути в характер його задуму. Але знахідка такого поєднання надала його роботам особливої виразності, вони стали промовистими, і викликають веселу посмішку, з якою вкупі погляд стає втричі уважнішим.

Добірку своїх робіт під назвою «Тридцять три прислів'я» Микола Вакуленко представляв у Львові разом з молодими ялтинськими художниками. Їхні кримські краєвиди на стінах виставкової зали втішали львів'ян, котрі забігали із засніжених вулиць, духмяними екзотичними «вікнами». На цьому тлі керамічні вироби не зразу впадали в око відвідувачів. Але декого, як згадує майстер, «природна цікавість примушувала прочитати підписи до найближчого лілепинка. На цьому вони й ловилися і ставали вже моїми глядачами, позаяк впізнавали себе, або когось із знайомих чи близьких людей, або, принаймні, впізнавали життєву ситуацію». Кому не знайомі ті ситуації, приправлені нашими предками смачним, приперченим слівцем! «Хочеш їсти калачі — не лежи на печі», «У бика голова не боліла, як корова теля родила», «Сядьмо рядком та поговоримо ладком», «Перша чарка — як по льоду, друга — як по меду, а за третю не питай, управляйся, наливай»... А коли до того ж замилується хитрим поглядом з-під примружених повік, лишніми вусами під носом-бараболькою, характерним нахилом голови чи голою безтурботною п'ятою здоровенної ноги, то мимохіть жанрово-побутова сценка переростає в новелу в кераміці, або в співомовку, якими прославився Степан Руданський, котрий півтора століття тому служив лікарем у тій же Ялті і яку жартома називав «псяюкою».

Кожна майстерно скомпонована композиція Вакуленка — це ще й гра іронії і дотепу, гротеску і сарказму, за переливами і відблисками яких ми стежимо з теплотою, навіть забувши про осуд. Адже всі образи майстра створені з любов'ю, завдяки якій завжди солодка чиста вода з незамулених фольклорних джерел.

Луканька щедрий на жарти та й попоїсти любить, аби було несолоне

Приказки і прислів'я

Цілував би заєць кобилу,
та високо

Така от парочка –
Мартин та Одарочка

Вона за ним сохне,
а він і не охне

Сядьмо рядком
та поговоримо ладком

Сама собі дивуюся –
з рудовусим цілуюся

У бика голова не боліла,
як корова теля родила

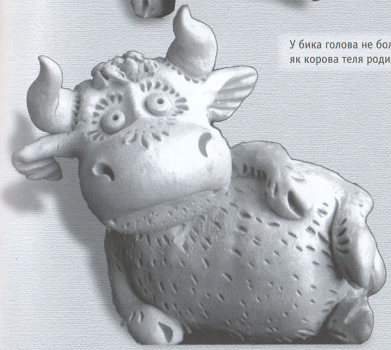

Свати повертался,
Чутно ґерґотіли,
Чухали потилиці,
Гарбуза котили

Нема кращого друга,
як вірна подруга

Волію лежати,
аніж у полі жати

Не їв – зомлів,
наївся – звалився

Хоч би й три дні не їсти,
аби з печі не злізти

Хвалить кум куму,
як нема кому

Як не гріє дух, не
допоможе і кожух

Ніс кумі гуску
й думав про закуску

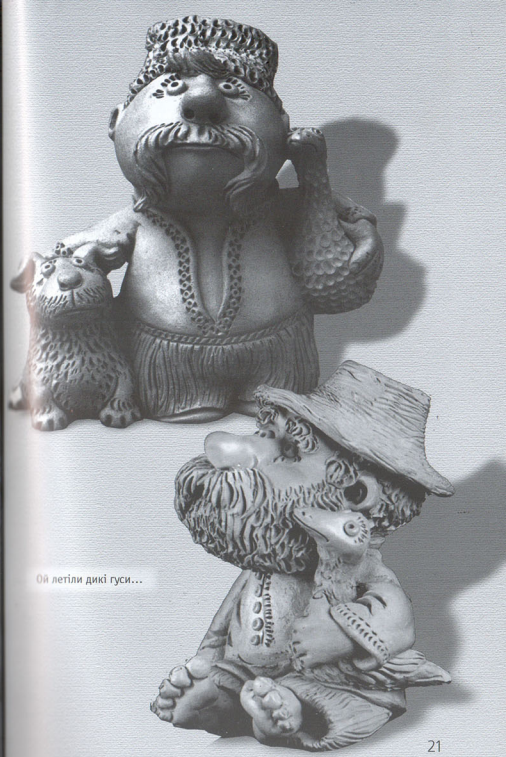

Ой летіли дикі гуси…

Щоби зайця вполювати,
спритні ноги треба мати

Як полюєш на лисицю,
на зайця не зважай

Хто полює і рибачить,
той хліб рідко бачить

На рушницю нічого звертати,
якщо не вмієш сам стріляти

Є де сісти,
та нема що їсти

Наварила Луця,
що не їсть і цуця

Горе тобі, воле,
якщо корова рогом коле.
Горе тобі, чоловіче,
якщо жінка дулі тиче

Чого сидиш, –
як кіт на глині?
(Звертання до пихатого)

Що ж то за диво,
що так п'ється пиво
Горілочку пив би,
люльку курив би,
дівчину-моргульку
до серця тулив би
Як випили варенухи,
то й загули наче мухи
Перша чарка –
як по льоду,
друга –
як по меду,
а за третю –
не питай,
управляйся,
наливай
Бугай реве
і ведмідь реве:
хто кого дере –
і чорт не розбере

Гарні дядьки у натурі –
добре грають на бандурі

Кожна Ганна –
на своє гарна

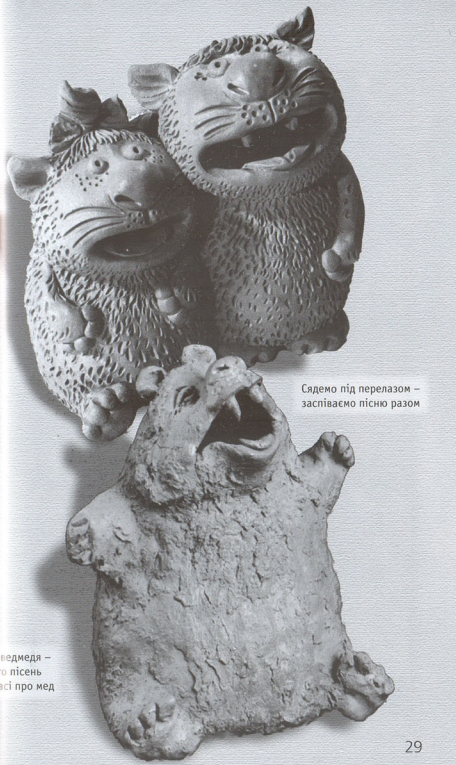

Сядемо під перелазом –
заспіваємо пісню разом

У ведмедя –
сто пісень
і всі про мед

Скупий, аж синій
(кіт-скарбничка)

Не кожен бородатий
на розум багатий

Лаяли зайці вовка,
тільки вовк того
не чув

Такий добрий,
що хоч до рани
прикладай

Дали ложку,
то наллють і юшку

Полежав би трохи,
та їдять блохи

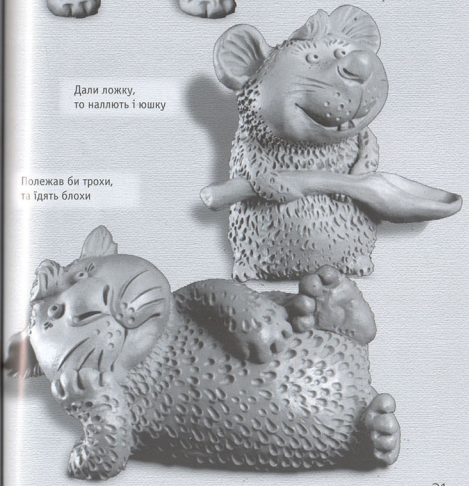

Чого сидиш – надувся,
чом у чоботи не взувся

Як уміє, так і піє

ЗДАЄТЬСЯ, ТО БУЛО УЧОРА...

Спанувавши глину, Микола Вакуленко побачив перед собою величезний простір для самовтілення. І літературні герої все частіше постають на його робочому столі глиняними іпостасями. Першим «хрещеним батьком» майстра став великий класик двох народів Микола Гоголь. Мабуть, спорідненість душ, викликана не тільки вимушеною двомовністю, але й чимось значно більш глибоким та ірраціональним, привела молодого кераміста до корифея художнього слова, співця українського епосу. Вже через рік роботи, у 1976 році, вироби за творами Миколи Гоголя були відзначені дипломом II ступеня та званням лауреата Республіканської виставки самодіяльних художників, що проходила в рамках I Всесоюзного фестивалю самодіяльної художньої творчості.

Згодом відчуття власних сил спрямовує погляд майстра до священного для кожного українця образу Тараса Шевченка, і в 1980 році, після персональної виставки, у Київському музеї Кобзаря залишаються дві роботи — ілюстрації до творів «Сова» та «Сон», а герої «Наймички» та «По улиці вітер віє» з 1983 року експонуються в Канівському музеї Тараса Шевченка.

Образи літературних героїв міцно ввійшли у творчість народного майстра. Після публікації в газеті «Літературна Україна» персонажів з першого українського гумористичного роману Олега Чорногуза «Аристократ із Вапнярки» Микола Вакуленко почав отримувати замовлення на керамічні твори. Нині музеї Олександра Корнійчука в Плютах на Київщині, Марка Кропивницького в Кіровограді, Антона Чехова в Ялті мають серії його робіт.

Можливо, не всі глиняні літературні герої рівнозначні за рівнем майстерності та образності, але ж і не кожний твір вступає у резонанс зі струнами душі, наповненої ущерть власним світосприйняттям. Лише Микола Гоголь, за визнанням автора, протягом усіх років творчості не полишає думок майстра і служить тим високим суддею, який пропускає крізь себе кожну роботу, кожну нову спробу, і змушує безжально відкидати все випадкове та незначне. Щоправда, одного разу, наслідуючи Гоголя, зробив Микола кілька чортів для виставки в місті Каунасі (Литва). Чорти вийшли такими страшними, що майстер і донині задоволений тим, що залишилися вони в тамтешньому Музеї чортів назавжди: «Там їм і місце — дуже вже страшні...»

Літературні персонажі

Микола Гоголь.
«Ніч перед Різдвом».
Корній Чуб з кумом:
«Дивись Панасе, місяця немає!»

Антон Чехов.
«Унтер Пришибєєв»:
«Всех пороть!»

Степан Руданський:
«Той і каже неборак: щасливий ти, брате,
колись і я так співав, як був нежонатий»

Олександр Корнійчук.
«Партизани
в степах України».
Дід Остап
і дід Тарас

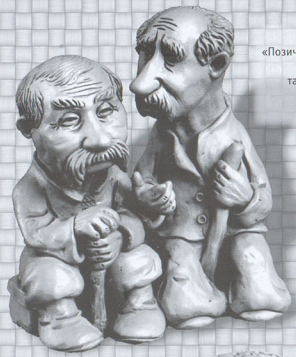

Євген Гуцало
«Позичений чоловік»
Дід Бенер
та дід Гапличок
громадськ
думка сел

Євген Гуцало.
«Позичений
чоловік».
Підтоптані парубки
– Максим Грень
та Максим Дігтяр
– все ще шукають
своїх наречених

Євген Гуцало.
«Позичений чоловік».
Мартоха врешті-решт
має омріяну теличку

Євген Гуцало.
«Позичений чоловік».
Принцип дармограїхи:
«Буде добробут –
чоловік знайдеться»

Олег Чорногуз. «Претенденти на папаху».
Красуня Айстра відчуває наближення чергового
неземного кохання

Бременські музиканти. «Бас гуде, скрипка грає, а моєї дівчиноньки мати не пускає»

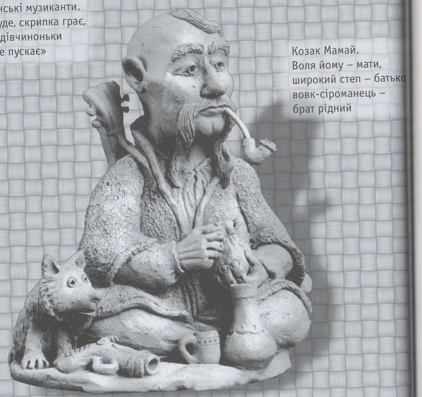

Козак Мамай. Воля йому – мати, широкий степ – батько, вовк-сіроманець – брат рідний

ТІНІ ЗАБУТИХ ПРЕДКІВ

Чим більше Микола Вакуленко заглиблювався у фольклор і етнографію, тим ближчим ставав йому світ вірувань наших далеких предків. Майстер захопився перекладом української міфотворчості на мову глиняної пластики. Так народжувалися одна за одною чудернацькі істоти. Поступово Микола Вакуленко переконався, що це не просто химерні витвори усної народної творчості, а всеохоплююча система уявлень наших пращурів про довкілля, плин часу, добро і зло на білому світі, про космос, тобто — МІФОЛОГІЯ, яка давала можливість людині пояснити, як влаштований всесвіт, що відбувається навкруги, а відтак усвідомити й свою роль на землі.

Врешті-решт Микола Вакуленко сам став вивчати цей маловідомий пласт нашої праісторії. Світ почався, стверджує він разом зі своїми однодумцями, не від дня народження Ісуса Христа, хоча й ведемо відлік часу з тієї миті. Існував він тисячі років до того. І не було в ньому ще Бога Єдиного, Всемогутнього! А сиділо в кожному куточку того великого світу по богу, божку або просто духу, що давали лад своїм маленьким парафіям. Водяник піклувався своїм ставком або річкою, болотяник — болотом, мавки і нявки берегли окремі дерева й кущі, а лісовик — весь ліс. Польові русалки допомагали усьому живому в полі, домовики облаштовували побут людини в хаті і на подвір'ї. А були ще — чугайстри, вовкулаки, мани, поторочі, скаменюшники, двулити, щезники, свічколапи, літавиці, земські духи й безліч інших. Кожний із них — зі своїми обов'язками, можливостями, характером. Це вже пізніше всіх їх стали називати нечистою силою й чортами, бо не вкладалися вони в християнські канони, де було позначено тільки чорне та біле. Ці істоти могли бути щодо людини і ворожими, і нейтральними, і навіть приязними, залежно від дій самої людини у межах їхніх володінь.

Чому ми так мало знаємо про праукраїнських богів і духів? Дотепний майстер має свої пояснення: «Пощастило грецьким богам. Писемність з'явилася в Елладі ще за часів панування жителів Олімпу в духовному житті країни. Тому і знаємо про них. А краса і гармонійність міфів Давньої Греції сотні років надихає мистців усього світу, насамперед майстрів пензля та різця, на творення шедеврів. Інша справа в нас. Не змогли своєчасно запротоколювати життя-буття своїх охоронців: не вміли, бач, ще писати...»

Однак коріння вірувань пращурів виявилося настільки міцним і розгалуженим, що й тисяча років постійного корчування його після прийняття християнства не призвела до забуття. Уся чортівня у Миколи Вакуленка в особливій пошані, бо, власне, її засилля в народних оповідках свідчить, що люди завжди звертали на «нечисту силу» неабияку увагу. Згадаймо хоча б «Бабу в церкві» Степана Руданського, яка ставить свічку в церкві чортові і так пояснює свою життєву філософію:

Ніхто того не відає,
Де по смерті буде...
Чи у небі, чи у пеклі
Скажуть вікувати,
Треба всюди, добрі люди,
Приятелів мати.

Микола Вакуленко поставив собі за мету своїми роботами нагадувати сучасникам про «тіні забутих предків», обравши девізом слова: «Не цураймося свого!» У доробку майстра ви знайдете міфологічні персонажі, що опікуються природою, і хатою. Ось пишний і спокійний, сповнений власної гідності Дворовик, що дбає про худобу і порядок на обійсті; ось добродушний і трохи пришелепуватий волохань Водяник; ось замислений, з пильним поглядом у далечінь Лісовик... А в хаті панували колись невидимі для людського ока істоти, яких повсякчас ми згадуємо до сьогоднішнього дня. Та чи доводилося вам бачити, скажімо, Злиднів, що завжди з порожніми мисками і горнятами чекають свого часу? Чи уявляєте собі головного хатнього чорта Дідька, що тільки вночі спускається на м'яких лапах з горища, щоб потамувати спрагу? Принаймні, витівки Луканьки доводилось спізнати кожному. Луканька — це незлостиве чортеня з хитрою посмішкою і тверди ми ріжками. Неперевершений «фахівець» з дрібних капостей, цей бешкетник може бути і приятелем-помічником.

Споглядаючи роботи Миколи Вакуленка, які мають щось спільне, але завжди неповторні, раптом відкриваєш, що чорти, як і люди, здатні відчувати радість і сум, веселощі і відчай, любов і розчарування. Адже не тільки Боги створюють людей за своєю подобою, а й, навпаки, людина наділяє Богів і чортів своїми рисами.

Сподіваємося, що словник праукраїнської міфології від Вакуленка, народжений з глини і вогню, буде в нагоді сучасникам і прислужиться нащадкам. «Не цураймося свого!»

© Світлана Кочерга,
кандидат філологічних наук,
член Національної спілки письменників України

Домовик є в кожній хаті і від нього, певною мірою, залежить лад у господі. Бувають вони, як і люди, працьовиті і ледачі, веселі й сумні, лагідні й вередливі

Дідько – то старший хатній чорт.
Удень він усе на горищі сидить,
а вночі шастає в сінях та в коморі

Луканько – це дрібний капосник.
Буває, прокинешся вночі і ніяк дверей
з хати не знайдеш, або сорочку замість
штанів почнеш одягати. Ото він таке робить.
А якщо їх двоє зберуться до купи, то стережися!

Злидні – це маленькі, завжди голодні істоти. Якщо, не дай, Боже, заведуться в хаті – то біда. Як господарі не працюють, а добробут іде, наче пісок крізь пальці. Обсіли, кажуть, людину злидні

Банники більш розповсюджені на Півночі

Той, що греблю рве. Стихійне лихо – весняна повінь – знайшла відображення у вигляді цього водяного чорта. Сили багато – розуму нестача

Польовий чорт. Його ще називають танцюристом

«От, чорт, знову обдурили!». Чорти часто роблять людині шкоду, але і їх можна обдурити, як, наприклад, цього невдаху

Співчуття притаманне і чортам. Як не пожаліти товариша, що потерпає від зубного болю

Про кохання вже й мови нема – йому підвладне все живе у світі

У лісових хащах ще трапляється вухата баба. Якщо подорожні, заблукавши, просяться переночувати до її освітленої хатинки, то вона відриває і стелить їм свої великі вуха, які згодом знову відростають

Русалки бувають водяні та польові. Усі вони люблять співати. От тільки на русальний тиждень краще їх не чіпати

Біситель – це хатній чорт. Якщо господар себе напуває, біситель розуму його позбавляє. Отож і лаються: «А біситель твоєму батькові!»

Дворовик, як і домовик, займається господарством. Усі тварини йому підпорядковані. Навколо гарного дворовика все мукає та бекає, плодиться і множиться

Чорт на цапові… Прибалтійські народи вважають їх двоюрідними братами

Лісовий дід, або лісовик. Він господар і захисник усього лісового товариства. А щодо гри на бандурі та співів, то хто ж їх не любить

Хух (або Хуха, якщо жіночої статі), має в лісі значно менші повноваження. Він опікується окремим деревом або навіть кущем

Чорти з тихої вирви.
Втім, чи довго ця
вирва буде ще
тихою? Хто знає?
Он який шибеник
підростає!

Комірник відповідає
за лад у коморі –
щоб харчі не псувалися,
миші не бешкетували

Один чоловік пішов
раз до пана купувати
«щезника». А в того
в решеті щезники такі,
як котики. Пан каже:
«Можете вибирати собі:
чи до багатства,
чи до довгого життя,
чи до гонору»

В однієї баби в хаті,
під столом, була
викопана яма,
в якій жили чорти.
Годувала їх баба
тільки несолоним.
А вони їй допомагали,
от тільки ніхто не знав
у чому

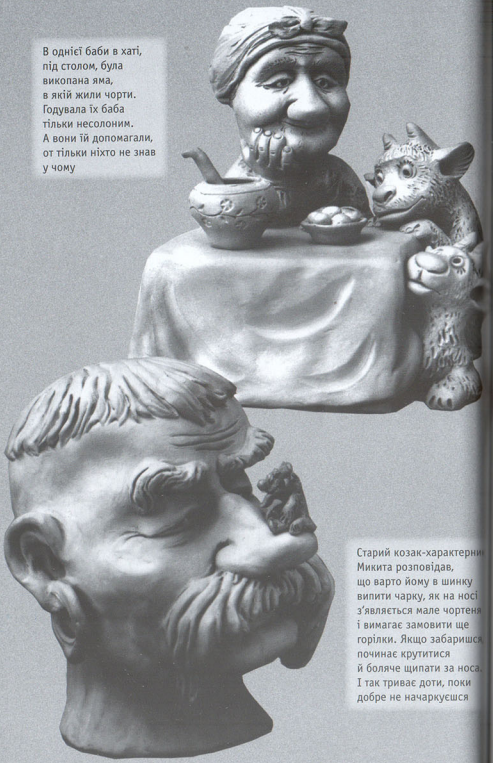

Старий козак-характерни
Микита розповідав,
що варто йому в шинку
випити чарку, як на носі
з'являється мале чортеня
і вимагає замовити ще
горілки. Якщо забаришся
починає крутитися
й боляче щипати за носа.
І так триває доти, поки
добре не начаркуєшся

Ті, що поважають один одного. Це відверта невдача автора. Хотів зобразити сцену боротьби. День за днем минали в напруженій роботі. Та всі, хто заходив до майстерні, одностайно запевняли, що чорти обіймаються. На восьмий день Вакуленко здався. Чорти перемогли

Змій – біда молодиць, чоловіки яких у від'їзді. З'являється він у вигляді рідного чоловіка і любиться з бідолахою щоночі, від чого вона жовкне і сохне. Тільки пильна сусідка може вчасно помітити насторожуючі зміни у вигляді, а іноді і самого змія, що опівночі розсипається жаром над сусідським комином. Тепер, не гаючи часу, треба готувати спеціальне зілля

«Вези, вези чортяка лисий». Як бачимо, стосунки чортів із жінками можуть погано скінчитися для них самих. Але цей ще везе

А от цього вже час поміняти на щось більш путяще

Мамуни бувають чоловічі і жіночі. Чоловічі зваблюють жінок, а жіночі мамуни заводять чоловіків десь у безвість. Отож пильнуйте! І живіть поміж собою, як риба з водою!

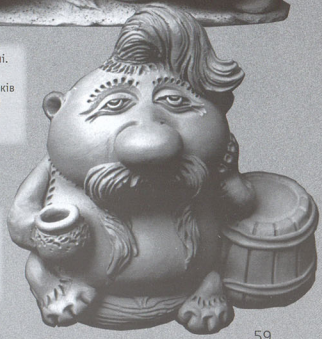

Оболонник.
Цього пивного духа було вперше спостережено недавно у підвалах концерну «Оболонь». «Будеш пити гарне пиво – пузо виросте на диво!»

Ті, що за горбом живуть.
Тепло їм там, затишно.
Роз'ілися, теплим хутром обросли

БАБУСИНА ХАТА

(замість післямови автора)

Зараз, через багато років, стоїть вона перед моїми очима. Велика, темна, зі своїми особливими запахами та звуками, кованими гачками на дверях, старою шафою біля виходу та піччю посередині. Серед ознак цивілізації — на столі гасова лампа та керогаз на кухні. Піч є центром усієї господи. Вона зігріває, готує їжу, на ній узимку сплять, а ще вона прикрашає житло за допомогою килимків з мереживом та вишиваних рушників. У кімнаті над столом — картина: Божа Мати з хлопчиком дивиться великими красивими очима. Її намалював дядько Петро — студент Київського художнього інституту — перед тим, як згинув у північних нетрях імперії в тридцять дев'ятому році.

А над лежанкою пливе серед очерету темноволоса русалка з риб'ячим хвостом, щедро прикрашена лататтям та білими лілеями. Цей килимок бабуся зробила з кольорових клаптиків тканини. Так і живуть під одним дахом: старенька баба Уля, Божа Мати-заступниця, річкова русалка та всі родичі і знайомі, які потрапили колись в об'єктив фотоапарата, а тепер вишикувалися в спеціальному іконостасі на стіні. Ось дядько Василь, що загинув під Смоленськом; дід Стратон, який поставив цю хату на місці старої корчми; цілий ряд незнайомих облич і, нарешті, молоді мої батько й мати із зовсім маленьким старшим братом Костиком. Вони ще не знають, що попереду їх чекає війна, ув'язнення батька під Києвом, спокутування «гріха» кров'ю

Їсовик

Хатній чорт Луканька

у штрафбаті, поневіряння матері і брата в чужих краях...

Так сталося, що народився і виріс я на півдні Криму, куди доля завела моїх батьків уже після війни. Жили ми у великій кімнаті, на другому поверсі, з прохідною (для сусідів) верандою. З веранди я щодня бачив безмежне синє море, а з півночі над нашим курортним містечком Алупкою нависали величні скелі Ай-Петринського пасма. Так і ріс поміж морем і горами.

Та майже щоліта ми провідували в селі бабусю. Я безжурно залишав тепле Чорне море і вже через день опинявся у зовсім іншому світі.

... Стою, розглядаю старі фото, дослухаюся до звуків чужого житла. Зашурхотіло в коморі — старенька жалілася, що завелася миша. На лаві підняв голову сірий Мурка, подивився хитро на мене і знову заплющив очі. На дворі бекнула коза, і я біжу потягати її за роги. Потім — у повітку до кроликів. До кабанчика близько не підходжу — він смердючий, а ми, усе ж таки, городські! Піду краще на річку, подивлюся на сусідських гусей. Славетна Рось — за кілька десятків кроків від перелазу. Гребля трохи нижче, а тут річка розлилася великим озером, густо заросла очеретом, вкрилася ряскою. Є й острів, на якому ми з батьком ловимо саком рибу.

Ті, що скарб охороняють

В заростях щось хлюпоче, чвакає. До всього уважно придивляюся, з надією побачити ту русалку з картини або ще якесь диво. Вода темна, непрозора — сховає, що хоч. А глибина..! Особливо перед самим млином, заради якого і споруджено греблю. Там уже дійсно страшно і легко уявити, як потік підхоплює тебе і несе на колесо.

Дивно, звичайно, але, буваючи в селі, ніколи не чув розмов про «нечисту силу» — домовиків, водяників чи щось подібне. Бабусині розповіді були правдиві й цілком реалістичні. Навіть казок вона не розповідала. Але життя навкруг неї було таким казковим, і русалка з килимка щоранку нагадувала про це. Дарма, що я так і не зустрів її тоді, хоча й проводив багато часу на річці з вудкою. Та коли прийшов час, уже дорослим, я почав знайомитися з міфологічними віруваннями українців. Усі їхні персонажі дуже природно знаходили собі місце в спогадах дитинства, центром яких стала бабусина хата. Відразу повірилося, що Дідько живе на горищі і тільки вночі вештається по хаті, перевіряючи лад у господарстві; що Луканька може так запаморочити голову, що будеш вночі намацувати дверцята величезної шафи, замість виходу надвір. Синько-водяний сидить саме під лотоками млина в холодному вируванні стрімкого потоку, а маленькі попелюхи заводяться в гноярці за повіткою, тому треба бути дуже обережним, щоб не занести їх на взутті до хати. Боже, яка ж щедра на життя наша земля! Немає куточка чи шпаринки, де б людська уява когось не оселила. Злидні та щезники, лісовики та уцепирники, мавки та підземні духи, поторочі та болотяники. А ще — нявки, свічколапи, росавки, чугайстри, вовкулаки, скаменюшники, повітрулі і безліч-безліч іншої живності. І всі вони п'ють, їдять, б'ються, любляться, одним словом, — товчуться поруч з нами, непомітні для людського ока.

Чугайстер

Навіть повітря не є вільним від духів та божків. Високо в небі сяє літавиця, перелесник гасає з кінця в кінець небокраю; низенько над хатами пролітає важкий змій, шукаючи самітню молодицю; польовики вихорами курять над степом і б'ються між собою чи просто танцюють.

Хіба ж можна втриматися і не спробувати зобразити бодай деякі з цих поетичних образів, адже маю такий пластичний матеріал, а руки вже навчилися зупиняти мінливу думку, залишаючи її відбиток у глині! Вогонь довершує справу, і персонажі «потойбічного світу» опиняються на полицях у майстерні.

Одна біда — погано мені вдаються злі, демонічні парсуни. Точніше мовити, я за них неохоче беруся, хоча таких теж достатньо в українському фольклорі. Кому вони добре вдавалися, так це Миколі Васильовичу Гоголю: от уже майстер жахів був — один його Вій чого вартий! Та не знаходиться для злюк місця ні на бабусиному подвір'ї, ні в сосновому лісі, що зразу за її городом, ні, навіть, у каламутній воді гнилих річкових заток, пройшовши які з саком, обов'язково наберешся чухану (водяної кропиви) та п'явок. Колись, готуючись до персональної виставки в Музеї чортів, що в литовському Каунасі, зліпив кількох чортів з Гоголівських оповідань (ніяк не можна було обійтися в такому місці бодай без парочки страхопудів). То такий щасливий був, коли запропонували залишити їх музею назавжди. А то й не знав би, що з ними робити: ні на шафу поставити, ні продати, ні подарувати. А там їм якраз і місце. Від того часу не роблю більше таких, бо виникає проблема, як їх позбутися. Точнісінько, як у справі зі скаменюшниками.

18.07.2001

Довідкові матеріали із життєпису Миколи Вакуленка

І. ТВОРЧІ ВІДЗНАКИ

1978 ..... Бронзова медаль ВДНГ СРСР

1980 ..... Звання «Майстер народної творчості і декоративно-прикладного мистецтва»

1980 ..... Грамоти Президії Правління Спілки художників УРСР за створення

1981 ..... зразків декоративно-прикладного мистецтва

1982 ..... Нагрудний знак ВЦРПС «За досягнення в самодіяльному мистецтві»

1984 ..... Диплом «Майстер — золоті руки» Ялтинського міського будинку культури

1984 ..... Диплом III ступеня ВДНГ УРСР

1988 ..... Звання «Заслужений майстер народної творчості Української РСР»

II. МУЗЕЇ, В ЯКИХ ЗБЕРІГАЮТЬСЯ ТВОРИ МИСТЦЯ

1. Будинок-музей Олександра Корнійчука. *Плюти, Київщина.*
2. Державний музей книги та друкарства України. *Київ.*
3. Дніпропетровський історичний музей імені Дмитра Яворницького.
4. Картинна галерея самодіяльних художників. *Золотоноша, Черкащина.*
5. Луганський художній музей.
8. Меморіальний музей Марка Кропивницького. *Кіровоград.*
9. Музей народної архітектури та побуту України.
10. Музей народної архітектури та побуту у Львові.
11. Музей чортів. *Каунас, Литва.*
12. Національний заповідник «Хортиця». *Запоріжжя.*
13. Національний музей літератури. *Київ.*
14. Національний музей-заповідник українського гончарства в Опішному.
15. Національний музей Тараса Шевченка. *Київ.*
16. Севастопольський художній музей.
17. Сімферопольський краєзнавчий музей.
18. Сімферопольський художній музей.
19. Сумський художній музей.
20. Тернопільський краєзнавчий музей.
21. Шевченківський національний заповідник. *Канів.*
22. Ялтинський будинок-музей Антона Чехова.

III. КОРОТКА БІБЛІОГРАФІЯ СТАТЕЙ ТА РЕПРОДУКЦІЙ ТВОРІВ

Вакуленко Микола. Бабусина хата // Український керамологічний журнал. — 2002. — №3 (5).

Вакуленко Микола. Дещо про гончарів мого роду // Українське Гончарство: Національний культурологічний щорічник. За рік 1994. — Опішне: Українське Народознавство, 1995. — Кн.2. — С.287-292 [6 іл.].

Вакуленко Микола. Студія кераміки Ялтинського міського підліткового центру: вивіски змінювалися, та підвал залишався той самий // Український керамологічний журнал. — 2002. — №2 (4). — С.83-86.

Гирман Ольга. Тяжіння опішненської глини // Український керамологічний журнал. — 2002. — №1 (3). — С.73-75 [3 іл.].

Кочережко Нарцис. Сонячні барви: Збірник нарисів про народну творчість. — К.: Веселка, 1978. — 136 с. [«Вакуленкові витвори». — 10 іл.].

Кочережко Нарцис. Фантазія і гумор // Наука і культура: Щорічник. — К.: Знання, 1985. — 576 с. [4 іл.].

Прудник Михайло. Керамічна усмішка? Є така // Веселий ярмарок: Збірник гумору і сатири. — К.: Радянський письменник, 1983. — 320 с. [11 іл.].

Чубук Микола. Як у краплині роси: Збірник нарисів про народних мастрів декоративно-прикладного мистецтва України. — К.: Товариство «Україна», 1982. — 64 с. [«Скульптури, що дарують сміх». — 1 іл.].

• ОПІШНЕ •

Старовинне козацьке містечко. Привільно розляглося на мальовничих пагорбах понад річкою Ворсклою. «Найвище» поселення Полтавщини (208 м над рівнем моря). За писемними джерелами, уперше згадується в XII столітті.

Упродовж трьох останніх тисячоліть на території поселення інтенсивно розвивалося гончарство. Наприкінці XIX-на початку XX століття в містечку працювали близько 1000 гончарів, продукція яких експортувалася майже на всі континенти світу.

Один із наймогутніших і найславетніших центрів культурної самобутності Українців, загальновизнана Гончарська Столиця України.

На буревійних шляхах історії містечко не раз доценту спалювали чужинці, але воно, немовби Фенікс із попелу, знову й знову воскресало, щоразу постаючи ще потужнішим Осердям Народної Духовності.

Та обставина, що Опішне й сьогодні лишається одним із найбільших осередків ГОНЧАРСТВА в Україні, виявляє його месіянську роль для Українського Суспільства. Саме тому усвідомлення сакрального покликання Опішного і дбайливе плекання головного дійства в цьому священному куточку України — ГОНЧАРСТВА — поступово стають наріжним каменем Культурної Політики Української Держави.

З дня на день, через літа у віки творить Опішне Гончарський Літопис Українського буття. Спрагло припадіть до цього Предковічного джерела Духовності Нації, звідки незлічимими струмочками розтікається в широкий світ, у батьківські і чужинецькі краї потужна енергетика Космічної Гармонії!

Пізнайте Благодать Спілкування з Предивним Світом Нетлінної Краси!

• ІСТОРІЯ •

На території поселення знаходяться унікальні пам'ятки археології: численні кургани, місця давніх святилищ, скіфський курган, скіфське городище «Кардашів вал» (IV-III ст. до н.е.), слов'янське городище роменської культури (VIII ст.), козацьке середньовічне містечко з фортифікаційними спорудами. Під Опішним збудована розгалужена система підземних ходів, які планується музеєфікувати.

• ЧОМУ ОПІШНЕ, А НЕ ОПІШНА? •

У давніх козацьких літописах трапляється різне написання назви старовинного козацького містечка: Опушне, Опушлинське, Опочиньске та ін. На XIX ст. з того різнописання усталилася єдина народна назва — Опішне, яка й донині живе в народній говірці. Саме вона зафіксована навіть на цегельних таврах гончарів початку XX ст. Сучасна офіційна назва поселення — «Опішня», як і неточний російський переклад «Опошня», не відповідають історичним традиціям, стали результатом спотворення давніх топонімів російськими канцеляристами, на що ще в 1889 році звертав увагу відомий полтавський етнограф Віктор Василенко.

Середньовічне Опішне — велике укріплене містечко на межі Гетьманщини й Дикого Поля. За поселенням, що привільно розлягося на природних пагорбах, починалися величезні лісові масиви. Звідси тлумачення топоніма як поселення, де після довгої дороги можна було «опішитися», зсісти з коня й перепочити.

На відновлення, продовження й утвердження давньої традиції в Україні все частіше використовується усталена етнографічна форма написання назви містечка з похідними від неї словами.

• КЕРАМІЧНІ ЗАВОДИ •

Нині в Опішному є найбільший в Україні гончарний завод «Художній керамік», що знаходиться в системі АТ «Укрхудожпром», та гончарний завод «Керамік», підпорядкований «Укоопспілці».

• ПРИВАТНІ ГОНЧАРНІ ХУДОЖНІ МАЙСТЕРНІ •

В Опішному зосереджені приватні гончарні художні майстерні відомих українських художників, заслужених майстрів народної творчості України Михайла Китриша, Василя Омелянченка, Миколи Пошивайла та багатьох інших. Творчість трьох опішненських гончарів — Івана Білика, Михайла Китриша, Василя Омелянченка — єдиних в Україні — відзначена Національною премією України імені Тараса Шевченка.

• УНІКАЛЬНА ВИРОБНИЧА ГОНЧАРСЬКА СПОРУДА •

В Опішному збереглася унікальна, єдина в межах України, виробнича гончарська споруда з горнами початку XX століття, а саме — будинок земської губернської гончарної майстерні, заснованої в 1894 році, збудований у стилі українського модерну за проектом відомого українського архітектора Василя Кричевського (1916).

• ЗВ'ЯЗОК З ДІЯЧАМИ МИСТЕЦТВА, КУЛЬТУРИ І НАУКИ •

З гончарством Опішного пов'язана творча доля знаменитих українських митців-гончарів — Федора Чирвенка, Остапа Ночовника, Івана Гладиревського, Василя Поросного, Олександра Ганжі; художників-керамістів — Юрка Лебіщака, Осипа Білоскурського, Петра Вауліна, Петра Ганжі; художників — Сергія Васильківського, Миколи Самокиша, Опанаса Сластьона, Євдокії Трипільської, Миколи Позена; письменників — Андрія Заливчого, Якова Майстренка, Василя Вражливого-Штанька, О.Косенка; історика літератури Назара Фіялковського; археолога Івана Зарецького; етнографів — Віктора Василенка, Михайла Русова, Федора Вовка, Якова Риженка; мистецтвознавця Юрія Лащука, публіциста і політичного діяча української діаспори Івана Майстренка.

• МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ СИМПОЗІУМІВ, КОНФЕРЕНЦІЙ, СЕМІНАРІВ •

Опішне стало місцем проведення Національних симпозіумів гончарства, симпозіумів монументальної кераміки «Поезія гончарства на майданах і в парках України», Всеукраїнських гончарських фестивалів, Національних конкурсів художньої кераміки, республіканських науково-практичних конференцій і семінарів з проблем гончарства, єдиного в Україні Всеукраїнського свята утвердження гончарських традицій «День гончаря».

• КОЛЕҐІУМ МИСТЕЦТВ У ОПІШНОМУ •

Перший і єдиний на Полтавщині спеціалізований навчальний художній заклад подібного типу. Учні Колеґіуму з 1 класу, окрім загальноосвітніх предметів, вивчають живопис, рисунок, композицію, музику, хореографію, основи художнього ремесла, історію декоративно-ужиткового мистецтва, мистецтвознавство; гончарство опановують у прекрасній навчально-виробничій майстерні. Є власна їдальня, магазин, багата книгозбірня.

• ХУДОЖНІ КЕРАМІЧНІ КОЛЕКЦІЇ, САДИБИ-МУЗЕЇ •

Особливістю селища є зосередження значної кількості художніх керамічних колекцій. Тут знаходяться унікальні приватні музейні збірання Михайла Китриша і Василя Омелянченка, багаті збірки кераміки місцевого краєзнавчого музею та заводу «Художній керамік». Діють унікальні в межах України Меморіальні музеї-садиби видатних українських гончарів, заслужених майстрів народної творчості України Олександри Селюченко та родини Пошивайлів.

• НАЦІОНАЛЬНИЙ МУЗЕЙ-ЗАПОВІДНИК УКРАЇНСЬКОГО ГОНЧАРСТВА В ОПІШНОМУ •

11 березня 1986 року в Опішному, за дорученням Ради Міністрів України, засновано Музей гончарства. Через три роки (03.11.1989) прийнято урядову постанову про формування на його базі Державного музею-заповідника українського гончарства — етномистецтвознавчого науково-дослідницького і культурно-освітнього закладу, національної гончарської скарбниці України. Враховуючи значення музею-заповідника

в справі збереження, вивчення, пропагування гончарської спадщини, а також його роль у відродженні національно-культурних традицій українського народу, Указом Президента України від 29.03.2001 року №220/2001 закладу надано статус національного. Постановою Кабінету Міністрів України від 27.12.2001 №1761 музей-заповідник занесено до Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

Діяльність музею-заповідника спрямована на збирання польових матеріалів, формування колекцій, наукове вивчення та популяризацію українського гончарства. У даний час заклад не має постійної експозиції — новітні будівлі проектуються.

• НАУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКИЙ ЦЕНТР УКРАЇНСЬКОГО ГОНЧАРСТВА • • ІНСТИТУТ КЕРАМОЛОГІЇ •

У 1995 році відкрито Науково-дослідницький центр музею-заповідника, аналогів якому немає в жодному іншому музейному закладі як України, так і поза її межами. У його складі функціонували: Центр досліджень українського гончарства, Центр спеціальних методів дослідження кераміки, Центр інформації та джерелознавства українського гончарства (Гончарська книгозбірня України, Національний архів українського гончарства, Аудіовізуальний фонд українського гончарства, Аудіовізуальна студія українського гончарства, видавництво «Українське Народознавство»). У 2000 році, за спільним рішенням Президії Національної академії наук України та Полтавської обласної державної адміністрації, на базі Науково-дослідницького центру українського гончарства створено Інститут керамології — відділення Інституту народознавства НАН України. На сьогодні він є провідним в Україні науковим закладом, який здійснює комплексне дослідження гончарства, кераміки.

• НАЦІОНАЛЬНА ГАЛЕРЕЯ МОНУМЕНТАЛЬНОЇ КЕРАМІКИ •

Формується на території Науково-дослідницького центру українського гончарства та Колегіуму мистецтв у Опішному з 1997 року. Основу складають твори монументальної кераміки, що створюються визначними українськими гончарями, художниками-керамістами, скульпторами під час престижних щорічних Національних симпозіумів гончарства, симпозіумів монументальної кераміки в Опішному «Поезія гончарства на майданах і в парках України». Галерея просто неба єдина в Україні.

• ВИДАВНИЦТВО «УКРАЇНСЬКЕ НАРОДОЗНАВСТВО» •

Готує до видання літературу з проблем гончарства та українського народознавства. Уже реалізовано близько двох десятків видавничих проектів, підготовлено до друку фундаментальні книги з української етнографії. Засновано і видаються Національні наукові щорічники «Українська Керамологія», «Бібліографія українського гончарства», Національний науковий журнал «Український керамологічний журнал».

Книги відзначені нагородами найпрестижніших всеукраїнських конкурсів книги та книговидавців.

Милі друзі!

✔ *Якщо Вас цікавить світ художньої чи технічної кераміки, найважливіші події в Україні і світі, пов'язані з керамікою;*

✔ *Якщо Ви прагнете краще пізнати археологію, історію, етнографію, мистецтво гончарства, дізнатися про сучасний стан гончарних центрів України;*

✔ *Якщо Ви слідкуєте за останніми досягненнями мистців-керамістів і вчених-керамологів;*

✔ *Якщо для Вашої діяльності важливі свіжі книги та журнали з проблем кераміки, —*

Вам просто необхідно мати під рукою керамологічні видання видавництва «Українське Народознавство»!

Це єдині в Україні керамологічні періодичні видання.
До роздрібної книготоргівельної мережі вони не надходять.
Щоб не мати клопоту з їх своєчасним придбанням, замовляйте видання безпосередньо у видавництві «Українське Народознавство» за адресою:

вул. Партизанська, 102, Опішня, Полтавщина, 39146, Україна,
тел. (05353) 42175, 42415, факс (05353) 42416;
E-mail: opishne@pl.net.ua

ЄДИНИЙ В УКРАЇНІ
КЕРАМОЛОГІЧНИЙ ЖУРНАЛ
має кольорові ілюстрації
і обсяг до 160 сторінок.

ЙОГО МОЖНА ЗАМОВИТИ у видавництві «Українське Народознавство»

Вартість 1 прим. – 18 грн.
Підписне замовлення: 2 числа – 28 грн.
Річне замовлення: 4 числа – 52 грн.
(Вартість не включає поштових витрат)

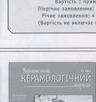

ББК 85.125 (4 Укр) я 6
В 12

МИКОЛА ВАКУЛЕНКО:

Альбом

— Опішне: Українське Народознавство, 2002. — 72 с., іл.

Микола Вакуленко.
Декоративні посудини: ——————→

1 — «Бачить кіт сало, та сили мало»,
20х22х14 см;
2 — «Черево тріщить, а душа їсти пищить»,
21х20х15 см;
3 — «Ні сіло, ні впало, з'їв кіт сало»,
20х22х16 см.

Глина, гончарний круг, ліплення,
розпис ангобами, полива. Ялта. 2001.
Власність автора.
Фото Альгімантаса Масенаса

Опішне,
Видавництво
Національного музею-заповідника
українського гончарства в Опішному
«Українське Народознавство»

Вул. Партизанська, 102, Опішне,
Полтавщина, 38164, Україна;
тел. (05353) 42416, 42415, 42175;
факс (05353) 42416;
e-mail: opishne@pl.net.ua

Формат 60х90/16. Папір крейдований. Умовн. друк. арк. 4,5
Тираж 2000 прим. Зам. 0853-2002.

Друкарня ДП ХМЗ ФЕД. Україна, 61023, м. Харків,
вул. Сумська, 132. Тел./факс (0572)19-67-82.
E-mail: 39fed@ukr.net.

ISBN 966-7322-07-6

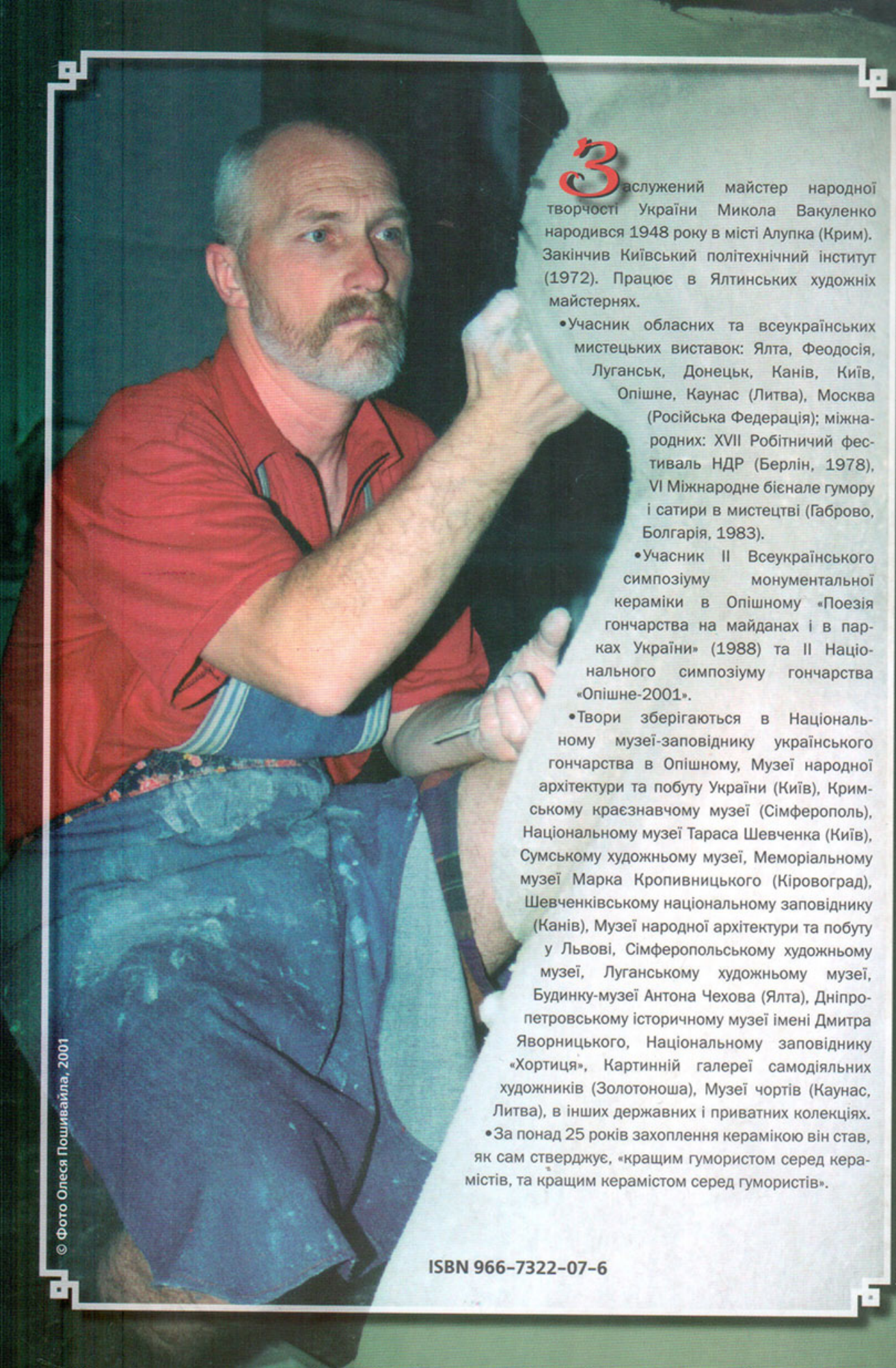

Заслужений майстер народної творчості України Микола Вакуленко народився 1948 року в місті Алупка (Крим). Закінчив Київський політехнічний інститут (1972). Працює в Ялтинських художніх майстернях.

- Учасник обласних та всеукраїнських мистецьких виставок: Ялта, Феодосія, Луганськ, Донецьк, Канів, Київ, Опішне, Каунас (Литва), Москва (Російська Федерація); міжнародних: XVII Робітничий фестиваль НДР (Берлін, 1978), VI Міжнародне бієнале гумору і сатири в мистецтві (Габрово, Болгарія, 1983).
- Учасник II Всеукраїнського симпозіуму монументальної кераміки в Опішному «Поезія гончарства на майданах і в парках України» (1988) та II Національного симпозіуму гончарства «Опішне-2001».
- Твори зберігаються в Національному музеї-заповіднику українського гончарства в Опішному, Музеї народної архітектури та побуту України (Київ), Кримському краєзнавчому музеї (Сімферополь), Національному музеї Тараса Шевченка (Київ), Сумському художньому музеї, Меморіальному музеї Марка Кропивницького (Кіровоград), Шевченківському національному заповіднику (Канів), Музеї народної архітектури та побуту у Львові, Сімферопольському художньому музеї, Луганському художньому музеї, Будинку-музеї Антона Чехова (Ялта), Дніпропетровському історичному музеї імені Дмитра Яворницького, Національному заповіднику «Хортиця», Картинній галереї самодіяльних художників (Золотоноша), Музеї чортів (Каунас, Литва), в інших державних і приватних колекціях.
- За понад 25 років захоплення керамікою він став, як сам стверджує, «кращим гумористом серед керамістів, та кращим керамістом серед гумористів».

© Фото Олеся Пошивайла, 2001

ISBN 966-7322-07-6